

Walentyna Szwed

„Piórem Smaszcz się namaszczają” – jubileusz siedemdziesięciolecia białostockiego krytyka

W 2021 roku jubileusz siedemdziesięciolecia obchodzi Waldemar Smaszcz – historyk, eseista, krytyk literacki i tłumacz. Jego bogaty, nowatorski dorobek w zakresie krytyki literackiej i eseistyki oraz opracowań redakcyjnych, zgromadzony w czasie czterdziestu pięciu lat pracy, zapewnił mu silną pozycję wśród współczesnych polskich badaczy literatury.

Gruntowną wiedzę na temat literatury polskiej, szczególnie epoki romantyzmu i dwudziestolecia międzywojennego oraz warsztat pisarski zdobył na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu pod kierunkiem prof. Artura Hutnikiewicza i prof. Konrada Górskiego. Po ukończeniu studiów pracował w Instytucie Filologii Polskiej Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, ale gdy w 1984 roku został przyjęty do Związku Literatów Polskich, podjął decyzję o samodzielnej pracy twórczej,

niezwiązanej etatowo z żadną instytucją. Pozwoliło mu to na zachowanie niezależności sądów oraz nieskrępowaną działalność badawczą, która zaowocowała znaczącymi osiągnięciami krytycznoliterackimi zwłaszcza w obszarze chrześcijańskiej poezji religijnej.

Waldemar Smaszcz jest autorem dwudziestu książek, w tym m.in. ośmiu dotyczących twórczości Jana Twardowskiego, trzech książek o Krzysztofie Kamile Baczyńskim i dwóch o Karolu Wojtyła. Ponad pięćdziesiąt szkiców, esejów, rozpraw zamieścił w wydawnictwach zbiorowych, a w czasopiśmie opublikował około osiemdziesięciu tekstów.

Debiutował w 1975 roku w „Kontrastach” (nr 5, s. 51-52) recenzją *Bohaterka dla Boya* książki Marii Wołkońskiej *Pamiętnik*. Za właściwy jednak debiut krytycznoliteracki autor uważa szkice *Lechoń* i *Liebert* opublikowane w miesięczniku „Poezja” w 1977 roku. Publikował w najbardziej liczących się czasopiśmie literackich i kulturalnych w kraju. Warto podkreślić, że mimo renomy twórcy o znaczeniu ogólnokrajowym, nie omijał prasy białostockiej.

Wyróżniająca się jest także praca redakcyjna i edytorska Waldemara Smaszcz. Jego dorobek w tym zakresie to sto czterdzieści opracowań wyborów wierszy poetów polskich z różnych epok literackich jak: Adam Mickiewicz, Franciszek Karpiński, Kazimierz Wierzyński, Jan Lechoń, Krzysztof Kamil Baczyński, Władysław Broniewski, Julian Tuwim czy Czesław Miłosz. To odkrywanie i udostępnianie czytelnikowi twórczości autorów zapomnianych czy mniej znanych utworów wielkich poetów, a nawet wierszy w ogóle niedrukowanych. To również promowanie współczesnych wielkich nazwisk jak ks. Jan Twardowski oraz plejady poetów z województwa podlaskiego.

Autorskim pomysłem białostockiego twórcy była np. Seria Poetycka „Z Listkiem” wydawana przez Instytut Wydawniczy PAX. W serii tej Waldemar Smaszcz opracował dwadzieścia tomów, a rekord popularności zdobyły wiersze i rozmyślenia religijne ks. Jana Twardowskiego *Blisko Jezusa*, wydawane siedmiokrotnie, w tym pięciokrotnie w serii „Z Listkiem” oraz *Poezje wybrane* Karola Wojtyły, które miały sześć wydań. Za-

proponowane do wydania i opracowane przez Waldemara Smaszcz książki zostały wysoko ocenione nie tylko przez czytelników, ale także przez krytykę literacką.

Jego zasługą jest opublikowanie we Lwowie – wspólnie z ukraińskim poetą Stanisławem Szewczenką – czterech zbiorów poezji polskiej w wersji polsko-ukraińskiej (*Dłatego, że są – Antologia współczesnej poezji polskiej*; Wisławy Szymborskiej *Pod jedną gwiazdką*; Czesława Miłosza *Poezje wybrane* oraz Karol Wojtyła – *człowiek, duszpasterz, poeta*).

Waldemar Smaszcz dał się także poznać jako znakomity translator poezji rosyjskiej i ukraińskiej na język polski. Przetłumaczył wiersze wielu poetów rosyjskich m.in. poemat Siergieja Jesienina *Anna Sniegina* oraz wiersze poetów ukraińskich w tym wiersze Stanisława Szewczenki, wydane jako odrębna publikacja *Nic oprócz słowa*.

Szczególne cenne są jego dokonania w dziedzinie odkrywania, zachowania i popularyzowania lokalnej tożsamości kulturowej. To właśnie Waldemar Smaszcz wydobył z niepamięci twórczość religijną Franciszka Karpińskiego, autora związanego z dworem Branickich w Białymstoku. Wybrał i opracował dwa tomy jego poezji: *Pieśni nabożne i inne wiersze* (wybór i posłowie, Warszawa 2000) oraz *Pieśni nabożne i patriotyczne: Sielanki* (wybór i układ Waldemar Smaszcz, słowo wstępne Stanisław Szymecki, arcybiskup metropolita białostocki, Białystok 2000). Napisał także książkę *Obsypany Twymi dary: Rzecz o Franciszku Karpińskim* (Białystok 2000). Aby podtrzymać pamięć o chrześcijańskiej duchowości tego oświeceniowego poety, stał się inicjatorem powstania Ogólnopolskiej Nagrody Literackiej im. Franciszka Kar-

fot. Bogumiła Maleszewska-Oksztol

pińskiego przyznawanej od 1995 roku przez Oddział Katolickiego Stowarzyszenia „Civitas Christiana” w Białymstoku za wybitne osiągnięcia w dziedzinie literatury chrześcijańskiej.

Swoją działalnością literacką Waldemar Smaszcz przyczynia się także do rozwoju białostockiego środowiska literackiego. Współredagował „Rewers” – swoistą kronikę Klubu Literackiego

ZLP w Białymstoku. Należał również do słynnej grupy literackiej „Bakalarz” przy Związku Nauczycielstwa Polskiego. Inicjował cykle spotkań literackich *Białostockie Wiosny i Jesienie Literackie*. Wzbogacał *Supraskie Spotkania z Naturą i Sztuką*. Był inicjatorem utworzenia, przyznawanej od 1992 roku, Nagrody Literackiej im. Wiesława Kazaneckiego.

Znane na Podlasiu jest określenie Andrzeja Koziary „piórem Smaszcza się namaszcza”. Killkudziesięciu autorów z Białegostoku, Suwałk, Łomży, Hajnówki i innych miejscowości regionu podlaskiego, a także wielu młodych literatów na terenie całego kraju, których tomiki wierszy przygotowywał do druku i opatrywał swoimi komentarzami skorzystało z „namaszczenia” białostockiego krytyka.

O wybitnych osiągnięciach Waldemara Smaszcza świadczą także przyzna-

ne nagrody. Dwukrotnie (1981, 1991) otrzymał nagrodę II stopnia Rektora Uniwersytetu Warszawskiego. Także dwukrotnie został laureatem Nagrody im. W. Pietrzaka (1984 – Nagroda Młodych, 1997 – Nagroda Literacka) przyznawanej przez Katolickie Stowarzyszenie „Civitas Christiana” za wybitną twórczość literacką. Ponadto otrzymał Nagrodę Twórczą Wojewody Białostockiego (1989) za prace poświęcone Kazimierzowi Wierzyńskiemu i innym wybitnym twórcom emigracyjnym, Nagrodę Literacką Prezydenta Miasta Białegostoku im. W. Kazaneckiego (1999) za książkę *Słowo poetyckie Karola Wojtyły* (Warszawa, Instytut Wydawniczy PAX, 1998), Ogólnopolską Nagrodę Literacką im. F. Karpińskiego (2000) za twórczość poświęconą nurtowi chrześcijańskiemu w polskiej literaturze ze szczególnym

uwzględnieniem opracowań dotyczących twórczości Franciszka Karpińskiego oraz Nagrodę Literacką im. Witolda Hulewicza (2005) za całokształt twórczości. Jest wielokrotnym laureatem Warszawskiej Jesieni Poetyckiej (1984, 1985, 1986, 1989) w konkursie na esej. Odznaczony Medalem im. Biskupa Ignacego Krasickiego *Godzien kraj kochania*, przyznany przez Olsztyński Oddział Związku Literatów Polskich (1979), Złotym Krzyżem Zasługi (2000), Medalem 100-lecia Odzyskania Niepodległości (2018) i Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” (2020).

W roku 2000 papież Jan Paweł II przyznał Waldemarowi Smaszczowi – w dowód uznania dla zaangażowania w pracę na rzecz Kościoła – wysokie odznaczenie Stolicy Apostolskiej Krzyż *Pro Ecclesia et Pontifice*.

WALENTYNA SZWED

– mgr kulturoznawstwa, Uniwersytet Wrocławski (1977 r.). Wieloletni pracownik Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku do spraw współpracy z instytucjami artystycznymi i środowiskami twórczymi.